

Date: 9th October-2026

INGLIZ TILI DARSLARIDA GENDER MAZMUNIDAGI MATERIALLAR
ASOSIDA MADANIYATLARARO KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI
RIVOJLANTIRISH

To'ychiyeva Madina Akmaljon qizi

*Farg'ona viloyati Uchko'priq tumani 9-umumiy o'rta ta'lim maktabi, ingliz tili fani
o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada ingliz tili darslarida gender mazmunidagi darslik, reklama, vizual va raqamli materiallardan talabalarning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish vositasi sifatida foydalanish masalasi yoritiladi. Genderga oid tasvirlarni bir jamiyatga xos "to'g'ri" yoki "noto'g'ri" model sifatida baholash o'rniga, ularni kontekstual interpretatsiya, qiyoslash, nuqtayi nazarlarni aniqlash va kommunikativ qayta yaratish uchun didaktik resurs sifatida qo'llash tavsiya etiladi. Madaniy kontekstni hisobga olish, kategorik umumlashtirishdan saqlanish, muqobil talqinlarni tan olish va ingliz tilida ehtiyotkor pozitsiya ifodalashga asoslangan metodik faoliyatlar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, gender mazmuni, madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya, kontekst, interpretatsiya, qiyoslash, refleksiya, kommunikativ faoliyat.

KIRISH

Ingliz tili bugungi kunda turli madaniy tajriba va dunyoqarash vakillari o'rtasidagi muloqot vositasiga aylangan. Shu sababli til o'rganuvchi nafaqat gap tuza olishi, balki bir xil mazmun turli madaniy kontekstlarda turlicha talqin qilinishi mumkinligini ham anglay olishi kerak. Madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya aynan shu ehtiyojdan kelib chiqadi.

Gender mazmunidagi tasvirlar madaniy kontekstning kommunikativ ma'noga ta'sirini ko'rsatish uchun qulay materialdir. Kasb, oila, rahbarlik, uy yumushlari yoki ijtimoiy faollik haqidagi tasvirlar ayrim jamiyatlarda odatiy, boshqalarida bahsli yoki boshqacha ma'noga ega bo'lishi mumkin. Darsning vazifasi bu farqlarni hukm qilish emas, ularni tushunish va ingliz tilida izohlashga o'rgatishdir.

Tyarakanita va hammualliflar darsliklardagi verbal va vizual gender reprezentatsiyasida turli rollar notekis namoyon bo'lishini ko'rsatgan [1]. Suwarno va hammualliflar esa miqdoriy tenglik mazmuniy tenglikni kafolatlamasligini qayd etgan [2]. Bu kuzatuvlar ingliz tili darsida materialni madaniy va kommunikativ nuqtayi nazardan qiyosiy o'rganish uchun asos yaratadi.

MADANIYATLARARO INTERPRETATSIYANING O'RNI

Madaniyatlararo kompetensiya boshqa madaniyatlar haqida ko'p fakt bilish bilan cheklanmaydi. U boshqa nuqtayi nazarni ko'rish, o'z qarashining ham ma'lum kontekstda shakllanganini anglash va muloqotda ehtiyotkor pozitsiya tutishni talab qiladi. Gómez-Rodríguez interpretatsiya va bog'lash ko'nikmalarini tanqidiy fikrlash topshiriqlari orqali rivojlantirish mumkinligini ko'rsatadi [3].

Date: 9th October-2026

Gender mazmunidagi material bilan ishlashda “bizda bu odatiy” yoki “ularda bunday emas” kabi umumlashtirishlar yetarli izoh hisoblanmaydi. O‘qituvchi What contextual information do we need before judging this situation? yoki Could the same behaviour have another meaning in a different community? kabi savollar orqali talabani kontekstual fikrlashini faollashtiradi.

Sobkowiak turli nuqtayi nazarlarni ko‘rish, subyektiv reaksiyani dalillangan tahlildan ajratish va xulosadan oldin hukmni vaqtincha to‘xtatib turish madaniyatlararo muloqot uchun ahamiyatli ekanini ta’kidlaydi [4]. Shu sababli darsda tezkor bahodan ko‘ra tushuntirish va qiyoslash ustun bo‘lishi kerak.

MADANIYATLARARO KOMMUNIKATIV TOPSHIRIQLAR

Topshiriq turi	Mazmuni	Kommunikativ natija
Kontekstni aniqlash	Materialning janri, muallifi, auditoriyasi va vaziyatini aniqlash.	Talaba mazmunni kontekstdan ajratmaydi.
Madaniy taxminni topish	Qaysi rol yoki xatti-harakat “odatiy” sifatida berilganini aniqlash.	Yashirin taxminlarni anglash rivojlanadi.
Qiyosiy interpretatsiya	Bir xil vaziyatni ikki manba yoki ikki kontekstda qiyoslash.	Bir nechta nuqtayi nazar bilan ishlash shakllanadi.
Muqobil talqin	Materialning boshqa auditoriyada qanday qabul qilinishini taxmin qilish.	Kommunikativ moslashuv kuchayadi.
Qayta yaratish	Dialog, reklama yoki sarlavhani boshqa auditoriyaga moslashtirish.	Til va madaniy ma’no birgalikda boshqariladi.
Refleksiya	O‘z dastlabki qarashi va yakuniy xulosasini taqqoslash.	O‘z madaniy taxminlarini anglash rivojlanadi.

Masalan, darslikdagi kasbga oid rasmni tahlil qilishda talaba faqat kim tasvirlanganini emas, kim gapirayotgani, kim qaror qabul qilayotgani, qaysi sifatlar bilan tavsiflanayotgani va bu tasvir qaysi auditoriya uchun yaratilganini ham ko‘rib chiqadi. Keyin shu mavzudagi boshqa madaniy yoki media manbasi bilan qiyoslaydi.

Kommunikativ qayta yaratish topshirig‘ida personajlarni shunchaki o‘rin almashtirish yetarli emas. Talaba nima uchun o‘zgarish kiritganini, bu o‘zgarish qanday yangi ma’no yaratishini va boshqa auditoriya uni qanday qabul qilishi mumkinligini ingliz tilida izohlashi kerak. Shu nuqtada madaniy tahlil va produktiv til ko‘nikmasi birlashadi.

BAHOLASH MEZONLARI

Madaniyatlararo kommunikativ topshiriqlarni baholashda talabani qaysi ijtimoiy pozitsiyani tanlagani mezon bo‘la olmaydi. Asosiy e’tibor uning kontekstni ko‘rishi,

Date: 9th October-2026

muqobil talqinni tan olishi, kategorik umumlashtirishdan saqlanishi, fikrini aniq dalil bilan bog'lashi va ingliz tilida muloqotga mos shaklda ifodalashiga qaratiladi.

Baholash uchun madaniyatlararo-interpretativ, daliliy-tahliliy, kommunikativ-lingvistik va refleksiv ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin. Masalan, yuqori darajadagi javob bir vaziyatga bir nechta talqin mavjudligini ko'rsatadi, materialdagi aniq belgilarni dalil sifatida keltiradi va xulosani mutlaq hukm tarzida bermaydi.

Bu yondashuv baholashni "to'g'ri fikrni topish" modelidan chiqarib, fikrni shakllantirish sifatiga yo'naltiradi. Shu sababli ikki talabaniq yakuniy pozitsiyasi turlicha bo'lsa ham, dalillash va kontekstual fikrlash sifati yuqori bo'lishi mumkin.

O'QITISH JARAYONINI TASHKIL ETISH

O'qituvchi gender mazmunidagi materialni alohida mavzu sifatida emas, mavjud dars mavzulariga integratsiya qilishi mumkin. Kasblar mavzusida job advertisements, oila mavzusida qisqa dialog yoki rasm, media mavzusida reklama va ijtimoiy tarmoq posti, ta'lim mavzusida darslikdagi vizual materiallardan foydalanish mumkin.

Kichik guruh va juftlikdagi ish ayniqsa samarali, chunki talaba bir materialning bir nechta talqinini eshitadi. Bunda o'qituvchi fikrlar to'qnashuvini shaxsiy bahoga emas, matn va kontekst dalillariga yo'naltiradi. Guruh muhokamasidan keyin individual refleksiv yozuv berilishi esa har bir talabaniq o'z qarashini qayta ko'rishiga yordam beradi.

Til tayanchi ham muhim. From a local perspective..., This may be interpreted differently because..., Another possible explanation is..., We need more context before concluding... kabi konstruksiyalar talabaniq madaniy jihatdan ehtiyotkor va mantiqiy nutqini qo'llab-quvvatlaydi.

MUHOKAMA

Genderga oid mazmun chet tili darsida ikki xil xavfni keltirib chiqarishi mumkin. Birinchi xavf — materialni tanqidsiz qabul qilish; ikkinchisi — har qanday an'anaviy rolga avtomatik salbiy yorliq qo'yish. Har ikkala holat ham madaniyatlararo kompetensiyaniq mohiyatiga zid. Metodik vazifa hukmni oldindan belgilash emas, talabaniq kontekst, dalil va muqobil talqin bilan ishlashini tashkil etishdir.

Shu jihatdan gender mazmunidagi materiallar til o'rgatishning qo'shimcha "ijtimoiy mavzusi" emas. To'g'ri tashkil etilganda ular reading, speaking va writing faoliyatini madaniy interpretatsiya bilan birlashtiradigan kommunikativ resurs vazifasini bajaradi.

XULOSA

Ingliz tili darslarida gender mazmunidagi materiallardan foydalanish talabalariniq madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish uchun samarali imkoniyat yaratadi. Bunda asosiy maqsad stereotipni belgilash yoki unga tayyor baho berish emas, balki talabaniq kontekstni ko'rish, turli talqinlarni qiyoslash va o'z pozitsiyasini madaniy jihatdan ehtiyotkor shaklda ifodalashidir.

Kontekstni aniqlash, madaniy taxminlarni topish, qiyosiy interpretatsiya, muqobil talqin, kommunikativ qayta yaratish va refleksiyadan iborat topshiriqlar ketma-ketligi mazkur maqsadga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yondashuvning turli CEFR darajalaridagi samaradorligini empirik tekshirish va baholash deskriptorlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Date: 9th October-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tyarakanita A., Drahati N. A., Rochsantiningsih D., Nurkamto J. The Representation of Gender Stereotypes in Indonesian English Language Textbooks // *Sexuality & Culture*. – 2021. – Vol. 25. – P. 1140–1157. – DOI: 10.1007/s12119-021-09813-0.
2. Suwarno S., Triyono S., Ashadi, Sahayu W. Gender Construction in the Indonesian Government-Distributed English Textbook: Combining Critical Discourse Analysis and Corpus Linguistics // *Sexuality & Culture*. – 2021. – Vol. 25. – P. 2158–2175. – DOI: 10.1007/s12119-021-09870-5.
3. Gómez-Rodríguez L. F. Implementing Critical Thinking Tasks to Fostering English Learners' Intercultural Communicative Competence in a Genre-Based Learning Environment // *English Language Teaching*. – 2018. – Vol. 11, No. 12. – P. 154–165. – DOI: 10.5539/elt.v11n12p154.
4. Sobkowiak P. Critical Thinking in the Intercultural Context: Investigating EFL Textbooks // *Studies in Second Language Learning and Teaching*. – 2016. – Vol. 6, No. 4. – P. 697–716. – DOI: 10.14746/ssllt.2016.6.4.7.